

LABOR OMNIA VINCIT IMPROBUS¹

ILEANA OANCEA, LUMINIȚA VLEJA

Universitatea de Vest din Timișoara

Profesoara Maria Iliescu, personalitate deosebit de complexă și un savant de renume internațional, a avut o existență neobișnuită, ea însăși complicată, desfășurată pe diverse spații ale Europei. Acest fapt de natură biografică a presupus o impresionantă capacitate de adaptare, în care munca neîntreruptă, erudiția și credința în puterea spiritului de a domina vultele destinului au constituit temelia unei cariere excepțional de bogate, stând mereu sub semnul creativității, generozității intelectuale și al strădaniei întemeietoare de noi direcții de cercetare și noi spații de desfășurare a activității academice. A adus efervescență și emulație oriunde s-a aflat, încă din anii tineri, și apoi mereu, fără răgaz.

Traseul vieții sale este impresionant. S-a născut în 1927, într-o distinsă familie burgheză (mama, chimistă, printre altele, a fost și asistentă universitară la Viena). Într-o perioadă sfâșiată de frământările iminentului război mondial, familia s-a stabilit în România, unde Profesoara Maria Iliescu a făcut studii serioase, la Universitatea bucureșteană, de filologie clasică, o primă formație în zarea valorilor umaniste ale antichității pe care și le-a asumat profund ca suport existențial și apoi ca romanist de mare vocație. *Labor omnia vincit improbus...*

România a reprezentat țara în care și-a realizat o formație științifică extrem de vastă în care românistica și romanistica întâlnesc orizontul larg și fertil al lingvisticii generale. A participat cu fervoare

¹ Acest articol a apărut în volumul Adriana Costăchescu, Cecilia Mihaela Popescu (coordinateurs), *Hommages offerts à Maria Iliescu*, Craiova, Editura Universitaria, 2017, p. 52-60.

la proiecte științifice ample, gramatică, dicționare, manuale etc., în calitate de colaboratoare a unor mari lingviști români: Al. Graur și Iorgu Iordan. A muncit enorm, cu o pasiune ardentă, pe care o va demonstra mereu, căci era adânc convinsă că *Labor omnia vincit improbus*, cum a mărturisit într-un text exemplar pentru acest crez al vieții sale².

A trăit, de asemenea, în Austria și Germania; ca Profesor universitar a predat și în Italia, la Trento, încât ne întrebăm, cu firească uimire, cum a reușit să realizeze opere fundamentale cu puncte de vedere înnoitoare, în avatarurile unei existențe petrecute între spații lingvistice și culturi atât de diferite.

România nu a părăsit-o, de fapt, niciodată cu adevărat, fiind și ea o altă veritabilă patrie. A activat ca Profesor consultant după 1989 la principala sa ctitorire românească, Universitatea din Craiova, unde a condus teze de doctorat cu tematică incitantă și dificilă, a ținut cursuri și întâlniri pe teme de lingvistică deosebit de stimulatoare.

Apelăm la felul cum Prof. Maria Iliescu și-a prezentat evoluția sa profesională, spornic luminată de crezul amintit, în alocuțiunea ținută în 1998 la Universitatea de Vest din Timișoara, cu prilejul decernării titlului de Doctor Honoris Causa, al doilea titlu, după cel decernat lui Eugen Coșeriu în 1994. A fost primul titlu de Doctor Honoris Causa din cariera Profesoarei Maria Iliescu, eveniment care a însemnat un moment important în procesul de europenizare a Universității de Vest, din capitala Banatului.

Este important modul în care și-a gândit Maria Iliescu impresionanta sa devenire științifică. Redăm din alocuțiunea rostită cu acest prilej: „Preocupările mele științifice au cuprins într-adevăr o arie destul de întinsă, așa spune chiar prea întinsă, dar aceasta nu numai din cauza interesului meu pentru multiplele aspecte ale fenomenului limbii, care este, de fapt, unul din cele mai fascinante fenomene ale societății umane, ci și din cauza împrejurărilor în care s-a desfășurat activitatea mea de când, în toamna anului 1950, am fost numită

² Trimitem la textul cu acest titlu: Maria Iliescu, *Labor omnia vincit improbus*, în Hans-Martin Gauger, Wolfgang Pöckl (coord.), *Wege der Sprachwissenschaft*. Tübingen, Editura Narr, 1991, p. 118-124.

asistentă la Catedra de lingvistică clasică și lingvistică generală, condusă de profesorul Alexandru Graur, un mare lingvist și totodată un mare dascăl. (Țin minte că prima prelegere pe care am făcut-o într-un amfiteatru plin al Universității din București, de față fiind profesorul însuși, dar și toți colegii de catedră, care urmau, după cum se obișnuia, să-mi discute lecția, avea ca temă **Accidentele fonetice**).³[...]

Din toamna anului 1952 și până în toamna anului 1972, am lucrat ca cercetătoare la Institutul de Lingvistică al Academiei (în urma unui „cutremur” ideologic, despre care nu e cazul să vorbesc aici). Aceasta a avut pentru cariera mea consecințe foarte importante și foarte pozitive.

În primul rând am început să lucrez în colectivul de gramatică, la prima ediție a *Gramaticii Academiei*. Mi-am dat seama atunci ce câmp enorm de explorare științifică se deschide pentru cei care vor să se ocupe de acest domeniu.⁴ Am fost nevoită să-mi schimb direcțiile de cercetare. A trebuit să mă inițiez singură în problemele *lingvisticii aplicate*, mai bine spus ale *lexicografiei monolingve și bilingve*. În această fază, am lucrat la **DLRC**, la **DLRM** și am elaborat normele pentru dicționarele german-român, englez-român și francez-român, fiind responsabilă sectorului până în 1958. Efectiv, am lucrat la dicționarul francez-român și în special la cel german-român.[...]

Din anul 1959, am lucrat într-un colectiv de specialiști la etimologiile **DLR**, o muncă absolut pasionantă, dar extrem de grea, în special datorită *etimologiilor germane* și slave de adstrat și de civilizație, precum și filierelor și etimologiilor multiple⁵.

³De această lecție își mai aduc aminte profesorii I. Fischer, I. Tohăneanu, cărora le mulțumesc că au acceptat să facă parte din comisia care a apreciat activitatea mea de până acum. (Nota aparține M. Iliescu).

⁴Munca mea a fost recompensată, în mod cu totul neașteptat, întrucât am primit în anul 1954 Premiul de Stat cl. II pentru contribuția mea la această lucrare. (Nota aparține M. Iliescu).

⁵Fostul meu coleg, Marius Sala, actualul director al Institutului, care a luat asupra sa sarcina îndrăzneată de a pune în lucru și de a publica un mare dicționar etimologic românesc, știe cât de greu este să găsești etimologii corecte pentru o limbă „ospitalieră” ca limba română. Si lui vreau să-i mulțumesc pentru timpul pe care l-a găsit pentru a se ajunge la ceremonia de azi. (Nota aparține M. Iliescu).

În anul 1958, Profesorul Iorgu Iordan a înființat la Institutul de Lingvistică o secție de lingvistică romanică, din care am făcut parte de la înființare. În acest colectiv, la inițiativa regretatului meu coleg, Constant Maneca, a luat naștere ideea de a face o *Crestomație romanică*, carte unică în genul ei și din păcate prea puțin cunoscută în străinătate și, aș spune, și în țară⁶. Am redactat, împreună cu colega mea Liliana Macarie, capitolul privitor la latina vulgară și singură capitolele de *retoromană*. Aceasta a avut ca urmare să descopăr existența unor colonii de friulani și de belunezi în România și am avut ocazia să le studiez nu numai limba,⁷ dar să mă ocup și de dezvoltarea unor meserii, aduse de ei în secolul trecut, în România.

Ediția franceză a creștomatiei nu a putut vedea lumina tiparului, dar cu ocazia întocmirii ei am avut plăcerea să lucrez cu profesoara Sanda Reinheimer Râpeanu⁸, care preluase partea de franceză.

În același timp a început să mă pasioneze *lingvistica romanică comparată* și în special *locul limbii române între limbile romanice*.

La sfârșitul anilor '60 a fost elaborată, la același institut, o istorie a limbii române, din care au apărut, din păcate, numai două volume. În cel de-al doilea volum, care trasează trecerea de la latină la limba română, de fapt, în mare parte, o reconstrucție a unor epoci puțin sau deloc atestate, am elaborat – împreună cu Liliana Macarie – o parte privitoare la latina foarte târzie.⁹

Anii în care am lucrat la Universitatea din Craiova, unde am ocupat o catedră de lingvistică romanică și de lingvistică generală,

⁶ Despre această lucrare, considerată de specialiști completă, unică în bibliografia disciplinei, și deci extrem de importantă, Maria Iliescu spunea: „E păcat că o lucrare atât de importantă precum *Crestomația romanică* nu a avut parte de o receptare pe măsură și asta, în primul rând, din cauza contextului politic, dar și, probabil, din cauza metalimbii române”. (Iliescu 2014: 168).

⁷ Limba friulanilor din România a fost tema lucrării mele de doctorat, care a fost distinsă ulterior cu *Premiul Academiei* (1974). (Nota aparține M. Iliescu).

⁸ Îi mulțumesc acum pentru că a fost de acord să facă parte din comisia care s-a ocupat de activitatea mea și țin să-i exprim mulțumirile mele nu numai pentru aceasta, dar și pentru faptul că ține sus steagul lingvisticii romanice comparate, disciplină la care țin foarte mult. (Nota aparține M. Iliescu).

⁹ La această carte a colaborat și profesorul I. Fischer. (Nota aparține M. Iliescu).

m-au obligat să mă pun la punct cu lingvistica generală modernă, în special cu *semantica*, cu *sociolingvistica*, cu *problemele bilingvizmului*, ale *lingvisticii discursului* și, în general, cu *pragmatica*. Aceste discipline le-am predat mulți ani în cadrul cursurilor facultative. În ce privește lingvistica romanică, am scos, împreună cu Micaela Livescu, acum conferențiar la aceeași facultate, un curs de lingvistică romanică, epuizat de mult, care, după părerea mai multor specialiști străini, ar fi folositor să fie tradus într-o limbă de mare circulație, bineînțeles după o serioasă punere la punct. În felul acesta, cred că romaniștii străini ar putea să cunoască mai bine aspecte ale limbii române, care de obicei sunt ignorate sau fals înțelese, cum am avut ocazia să arăt chiar aici, la universitatea dumneavoastră, acum un an, într-o conferință pe care am avut ocazia s-o țin.

Printr-un fel de întoarcere în spirală la lexicografie, am făcut, în anii craioveni, un vocabular al limbii române. Deși a fost gândit inițial doar ca un material de lucru pentru studenții străini, care în momentul respectiv nu dispuneau încă de nici un fel de manuale, dicționarul acesta, tradus în mai multe limbi, care se află acum la a treia ediție și după care se învață româna la multe lectorate din străinătate, este de fapt un vocabular minimal al limbii curente citadine, un aspect, după părerea mea, neglijat în studiile stilistice ale limbii române.¹⁰

Și pentru că e vorba de stilistică, aș vrea să adaug că una dintre legăturile nu lipsite de importanță cu universitatea dumneavoastră este și faptul că, în 1976, am avut onoarea și plăcerea să fac parte din comisia de doctorat a doamnei decan Ileana Oancea.

Din cei 15 ani de predare la Universitatea din Innsbruck, unde, trebuie să spun, mă simt de asemenea acasă, probabil din cauza originii mele austriece și a primilor 12 ani petrecuți la Viena, am continuat, atât în predare cât și în cercetare, direcțiile pe care le-am expus până acum. În ce privește limba română, care nu e materie de

¹⁰ Acest dicționar a apărut, revizuit și adăugit, în mai multe ediții: *Vocabularul minimal al limbii române curente*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1981; *Vocabularul minimal al limbii române curente*, București, Editura Demiurg, 1994 (cu Adriana Costăchescu); *Dicționar poliglot*, București, Teora, 2001.

licență, și aceasta nu din vina părții austriece¹¹, fac româna cu un colectiv de profesori pasionați de lingvistica romanică; or această disciplină nu poate fi stăpânită fără cunoașterea limbii române, care e ca o piatră de hotar între latină și restul limbilor romanice, pentru că atestă faze de dezvoltare dispărute în celelate limbi.

Am fost opt ani de zile și profesor titular de limba și literatura română la Universitatea din Trento, unde am avut plăcerea să fiu vizitată de doamna decan Ileana Oancea, care va fi mai obiectivă decât mine în aprecierea rezultatelor obținute acolo. [...]” (Oancea 2005: 17-21)

În acest context, menționat aici de Prof. Maria Iliescu, îmi amintesc, cu nesusă emoție și bucurie, de întâlnirile internaționale de la Innsbruck în cele câteva zile când veneam adesea la dânsa de la Graz, unde am fost lector de limba română la universitate. Dincolo de discuții pline de semnificație și încărcătură emoțională, în orele petrecute în biblioteca facultății, am avut prilejul să constat felul extrem de riguros și de intens în care doamna Iliescu citea și scria, într-o atmosferă de concentrare și de bucurie creatoare. Este una din cele mai importante și mai pline de sens experiențe ale vieții mele. Personalitate cu adevărat polarizatoare, Prof. Maria Iliescu se înconjură de romaniști de mare valoare, ca Lorenzo Renzi și Liliane Tasmovski de Ryck, pe care i-am cunoscut atunci. La Innsbruck, spațiul romanic se manifesta plenar.

Cu Universitatea de Vest din Timișoara doamna Prof. Maria Iliescu a avut o relație intens-intelectuală, care ne-a marcat enorm pe cei care i-am stat în preajmă, o ramificație semnificativă, am spune, din trunchiul atât de complex, fără răgaz afirmat, al vieții sale, în planul profesiei, care întotdeauna a avut și o aură subtil afectivă. Aceste legături au început cu mult înainte de 1998, anul în care i s-a conferit titlul de DHC la universitatea timișoreană. În anul 1980, fiind aleasă în Comitetul Societății Internaționale de Lingvistică romanică din Strasbourg, Franța, comunitatea lingvistică internațională, nu doar

¹¹ Domnul Profesor Munteanu cred că știe unele amănunte despre această problemă, iar eu vreau să nu pierd ocazia să-i mulțumesc, *last but not least*, pentru timpul pe care l-a dedicat analizei lucrărilor mele. (Nota aparține M. Iliescu).

cea timișoreană, a avut de câștigat în urma acestei numiri, care a dat roade întemeietoare unei imense investiții de muncă, generozitate și credință în valoarea actului intelectual. Apoi, în 2001, alegerea domniei sale ca Vice-președintă a Societății Internaționale de Lingvistică Romanică, la fel ca și statutul de membră în Comitetul de redacție a revistei *Bulletin de la Société roumaine de linguistique romane* au avut un impact extrem de benefic pentru relațiile științifice cu colegii din alte țări și au reprezentat o onoare deosebită pentru studenții și profesorii timișoreni, cărora Maria Iliescu le-a lăsat ca moștenire nu doar opera sa scrisă, de mare valoare pentru lingvistică, ci și o operă vie, lecția prin care a stimulat cercetarea științifică și legăturile interumane.¹² În prezent, Prof. Maria Iliescu este membră de onoare a Societății de Lingvistică Romanică.

Amintiri deosebite are și Luminița Vleja de la congresele internaționale de romanistică organizate chiar de Maria Iliescu (în special cele din 2007 și 2010 de la Innsbruck și Viena). Am considerat emblematică prezența Profesoarei Maria Iliescu la congresele de romanistică din cele două mari orașe europene la care cam participat atunci și consider un privilegiu întâlnirea mea cu „marea doamnă a lingvisticii romanice”, „acasă”, la Innsbruck. Acolo am putut să constat felul cum se nășteau acele atât de importante congrese internaționale de romanistică. Figura și participarea Profesoarei Maria Iliescu se detașau prin energia intelectuală pe care o degaja, prin prezența activă și prin tot ceea ce însemna buna desfășurare a congreselor. Am fost alături în aceste întâlniri atât de gratifiante, la care au participat foarte mulți romaniști; au fost experiențe foarte importante, ocazii de maturizare științifică și spirituală. La Innsbruck, la al XXV-lea din seria acestor prestigioase congrese, Maria Iliescu a fost Vice-Președinte al Congresului, împreună cu Jean-Pierre Chambon, iar la Valencia, al XXVI-lea în această ordine, a fost

¹² „Crezul” pedagogic al excelentei Profesoare este unul care merită transmis întregii comunități academice: „Cred că prima obligație a profesorului e să îndrume studenții prin susținerea de prelegeri bune, ușor de înțeles și folositoare și prin coordonarea activă a lucrărilor de seminar, a temelor pentru acasă, a lucrărilor de diplomă, masterat sau doctorat. Propriile interese științifice ar trebui să se afle pe locul al doilea.” (Iliescu 1991: 122).

Președinta Comitetului de organizare. Impresia generală, împărtășită de participanți, era bucuria de a intra în relații științifice cu colegii din alte țări: marea romanistă Maria Iliescu coagula interesul tuturor, lansa propuneri novatoare, de actualitate, strălucea, pur și simplu, prin latura umană. Mereu preocupată de identificarea unor soluții teoretice și aplicative privind integrarea și recunoașterea importanței cercetării legate de românită și de anvergura internațională a cercetării de acest tip, de o rigoare absolută, dar împletită în mod fericit cu umorul, caracteristic erudiților de mare clasă... Era impresionantă, în primul rând, diversitatea tematică a preocupărilor științifice ale doamnei Maria Iliescu, mergând dinspre perioada clasică, a romanității de fond, până la romanitatea supraregională și supratemporală. Aducea puncte noi de vedere încă puțin exploatare, care permiteau o analiză inedită a faptelor de limbă. Efortul de a pune în valoare lunga și bogata tradiție a congreselor de romanistică, cu organizarea și amplexarea lor deosebită, cu vizibilitatea și prestigiul internațional, implica o viziune profundă și coerentă asupra domeniului, un înalt reper moral și profesional, o neobosită curiozitate, caracteristice constante ale mării romaniste Maria Iliescu.

La Innsbruck¹³, așadar, „marea doamnă a lingvisticii romanice” se simțea acasă. *Labor omnia vincit improbus*.

¹³ O radiografie succintă, semnificativă în configurația a ceea ce a însemnat Innsbruck-ul în devenirea altor mari romaniști și româniști, precum și în colaborarea dintre aceștia, este extrem de grăitoare. Iată ce spunea, în acest sens, cu privire la legăturile profesionale și umane, Teresa Ferro, de la Universitatea din Udine: „În 1985 doamna Prof. Maria Iliescu m-a invitat la Innsbruck și după aceea la Munchen, pentru două importante congrese de românică, la care au participat și mulți colegi din Republica Moldova și din Germania.” (Oancea 2005:139). Sau Liliane Tasmowski de Ryk, de la Universitatea din Anvers: „Grație Mariei Iliescu, devenită profesoară la Universitatea din Innsbruck, am putut face cunoștință cu Profesorul Coșeriu, cu care am lucrat la Tübingen.” (Oancea 2005:158). Tot la Innsbruck apărea în 1991 *Typologie de la morphologie verbale romane. Vue synchronique*, monografia scrisă de Maria Iliescu în colaborare cu Louis Mourin de la Universitatea din Gand din Belgia, o analiză unică a modului în care se conjugă verbele regulate și neregulate în optsprezece idiomuri romanice. Despre Louis Mourin, Liliane Tasmowski mărturisea: „Grație influenței oculte și binevoitoare a lui Louis Mourin, pe care toată lumea îl cunoștea și-l respecta pentru studiile sale asupra românei vechi, am avut șansa să o cunosc pe doamna Rosetti, o femeie

Profesoara Maria Iliescu face parte din „noosfera” care s-a conturat în spațiul academic timișorean, așa cum rezultă din cartea citată (Oancea 2005). La facultatea timișoreană au fost făcute Doctor Honoris Causa câteva personalități foarte importante ale lingvisticii romanice, marcând efervescenta care a dominat devenirea filologiei timișorene întru valorile academice europene și romanice după 1990.¹⁴

Deosebit de revelator, tot în acest sens, al relației Profesoarei Maria Iliescu cu Timișoara, este frumosul articol al Karlei Lupșan (Lupșan 2016), doctoranda sa timișoreană, articol care vine să completeze datele oferite în alocuțiunea citată. Activitatea de cercetare și de îndrumare sistematică a rămas o constantă în cadrul preocupărilor sale filologice din ultimii ani. Trimitem, pentru conturarea tabloului unei activități rămase la fel de intense și după 1998, desfășurate însă la nivel internațional, la această completare a direcțiilor de cercetare, extrem de importantă pentru cunoașterea mai exactă a viziunii sale ca romanist, completare pe care o face însăși Prof. Maria Iliescu, în articolul său, *L'importance du hasard*, în Klaus Dieter Ertler (coord.), „Romanistik als Passion. Sternstunden der neueren Fachgeschichte III”, Berlin, Editura LIT, 2014, p. 136-155, referindu-se la temele sale de cercetare:

„– *latina târzie*, descrierea morfologiei (fără partea verbală); evoluția sa, așa cum se reflectă în texte (conform comentariilor făcute pe textele din latina târzie, numită „vulgară”; tendințele generale ale vocabularului în latina târzie;

admirabilă și de o extraordinară demnitate, pe Al. Rosetti, Iorgu Iordan, Al. Graur, Tudor Vianu, pe lectorii Al. Niculescu și Florica Dimitrescu, ca și pe asistenta Olga Tudorică și alte personalități ieșite din comun.” (Oancea 2005:156).

¹⁴ Printr-un efort coerent de investigare a “lumii romanice” și valorile ei, li s-a acordat titlul de Doctor Honoris Causa al Universității de Vest din Timișoara următoarelor figuri emblematice pentru romanistică și românică: Eugen Coseriu, Universitatea din Tübingen, 1994; Maria Iliescu, Universitatea din Innsbruck, 1998; Alexandru Niculescu, Universitatea din Udine, 1998; Marius Sala, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti” din București, 1999; Lorenzo Renzi, Universitatea din Padova, 1999; Liliane Tasmowski de Ryck, Universitatea din Anvers, 2002; Teresa Ferro, Universitatea din Udine, 2003; Michael Metzeltin, Institutul de Romanistică/ Universitatea din Viena, 2006.

– *configurarea Romaniei*: o punere în discuție a conceptelor de *Romania continua* și *non continua*, a existenței unei *Romania continentale*, care unea *Galia centrală* și *Romania orientală* (asemănări între sintaxa din franceza veche și sintaxa din limba română);

– *asemănări și deosebiri între limbile romanice* (punctual, în *Introducerea în lingvistica romanică*, vol. II; *in extenso*, puncte de vedere despre formele verbale, pronumele demonstrative și parțial despre construcțiile factitive); fenomene de convergență în *Romania*;

– *importanța constituirii unei norme* pentru explicarea diferențelor dintre limbile romanice, cum ar fi, de exemplu, folosirea articolului nehotărât plural;

– *limba română*: tipologia limbii române (o vedere de ansamblu asupra arhitecturii limbii în diacronie și sincronie);

– *poziția limbii române în Romania*: o critică a caracteristicilor considerate reprezentative pentru limba română; româna și limbile balcanice;

– *retoromana*: vocabularul reprezentativ al limbii retoromane în ansamblu; *friulana*: fonetica istorică (v. capitolul din cartea *Le frioulan parlé en Roumanie*); relațiile contrastive dintre friulană și română; poziția limbii friulane în *Romania*;

– *câteva contribuții la semantica și pragmatica comparativă* (antonimia, folosirea diferită a unor lexeme ce exprimă concepte similare; marcatorii discursivi ce provin de la verbe în limbile romanice etc.);

– *contribuții punctuale cu referire la etimologie* (limba română, friulană și alte limbi romanice).” (v. Lușșan 2016: 193).

Unele studii relevante, selectate din puncte de vedere tematic, au apărut, în ultima vreme, reunite în patru volume: *Româna din perspectiva romanică*, București, Editura Academiei, 2007; *Pan- und Raetoromanica: von Lisabon bis Bukarest, von Disentis bis Udine*, Stuttgart, Ibidem-Verlag, 2007; *Miscellanea Romanica (1956-2007)*, Cluj-Napoca, Clusium, 2008; *Varia Romanica (2007-2013). Universaux linguistiques, analyse du discours et caractères variationnel de la Romania*, Berlin, Frank&Timme, 2013.

Aceste repere pot servi ca un *vademecum* pentru romanistica actuală.

Revenind la Universitatea din Craiova, România fiind o a doua patrie a sa, reținem, cu adâncă admirație, capacitatea, consecvența, pasiunea cu care Prof. Maria Iliescu a condus aici lucrări de licență și de doctorat din domenii foarte variate, voința sa neobosită de a coagula și coordona echipe de cercetare. Din această muncă intensă¹⁵ s-au născut lucrări care nu numai că folosesc metodele de cercetare drept instrumente de lucru, dar sunt chiar dedicate problemelor de ordin metodologic și îmbunătățirii calității actului de cercetare cu o bază foarte solidă. Un singur exemplu, grăitor în acest sens, și o dovadă că Prof. Maria Iliescu a coordonat cercetări doctorale de înaltă ținută științifică, este complexa teză de doctorat a Mihaelei Popescu, *Exprimarea potențialului și a irealului în latină, franceză și română*, în care autoarea folosește „o dublă abordare metodologică, (i) în *sincronie*, pentru a selecta, în planul expresiei, fiecare unitate morfosintactică aptă să concretizeze valorile semantice studiate în cadrul sistemului fiecăreia dintre cele trei limbi aduse în discuție și (ii) în *diacronie*, această operație metodologică realizându-se atât la nivelul fiecăreia limbi abordate, cât și din perspectiva evoluției lingvistice, avându-se în vedere relația parentală, respectiv, de filiație romanică dintre acestea.” (Popescu 2015: 15). În continuarea acestei idei redăm ceea ce spunea în *Cuvânt înainte* chiar îndrumătoarea tezei, Prof. univ.dr. dr. h. c. mult. Maria Iliescu: „Dacă cercetătoarea, doamna Popescu, a izbutit să învingă toate aceste greutăți, reușind să scrie o teză care reprezintă o contribuție serioasă la cunoașterea diferitelor mijloace pe care le-a folosit atât latina, cât și franceza și româna pentru exprimarea „potențialului” și a „irealului”, acest lucru se datorează unei munci asidue, demne de admirat.” (Popescu 2015: 7). Din comisia de susținere a doctoratului au făcut parte Prof. univ.

¹⁵ Profesoara Maria Iliescu și-a continuat, în tot acest timp, activitatea de cercetare, din perspectivă panromanică, prezentând comunicări la colocviul din România, dintre care reținem Colocviul Internațional de studii coșeriene de la Cluj, la care a susținut, în 2009, comunicarea „*Le soi-disant « latin vulgaire » et ses premières différenciations dans la Romania*” (Coșeriu 1954) et l'état actuel de la question, analizând magistral articolul lui Coșeriu și conceptul de latină vulgară. Este o dovadă vie a prețuirii deosebite față de marele savant român.

dr. Sanda Reinheimer-Rîpeanu, Prof. univ. dr. Ileana Oancea și Prof. univ. dr. Katalin Dumitrașcu.

Pe baza acestor calități și a rezultatelor muncii sale de cercetare, Mihaela Popescu a fost aleasă consilier delegat al Biroului Societății de Lingvistică Romanică pentru perioada 2016-2019.

Toate acestea sunt doar câteva aspecte, evocate dintr-un mult mai amplu parcurs existențial, bogat în activități întemeietoare, care pun într-o lumină specială spațiul semantic complex al latinescului *labor*.

Ne înclinăm cu iubire, emoție și grațitudine în fața acestei mari personalități a lingvisticii romanice și românești, încercând să transmitem mai departe lecția fundamentală a vieții sale: *Labor omnia vincit improbus*, într-o lume tulburată, care caută cu ferveur să-și afirme valorile, acele prețioase valori umaniste, de solidaritate în lumea spriritului și a culturii care ne constituie perenitatea.

Referințe bibliografice

Iliescu, Maria, „Labor omnia vincit improbus”, în Hans-Martin Gauger, Wolfgang Pöckl (coord.), *Wege der Sprachwissenschaft*. Tübingen, Editura Narr, 1991, p. 118-124.

Iliescu, Maria, Mourin, Louis, *Typologie de la morphologie verbale romane, I. Vue synchronique*, Verlag des Instituts für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, 1991.

Iliescu, Maria, „Le soi-disant « latin vulgaire » et ses premières différenciations dans la Romania” (Coșeriu 1954) et l'état actuel de la question, în Eugenia Bojoga, Oana Boc, Dumitru-Cornel Vilcu, în *Coseriu : Perspectives contemporaines*. Actes du deuxième Colloque International d'études cosériennes CoseCluj 2009, 23-25 septembre, Cluj-Napoca, Roumanie, Tome 1, Presa Universitară Clujeană, 2013, p. 137-146.

Iliescu, Maria, *L'importance du hasard*, în Klaus Dieter Ertler (coord.), „Romanistik als Passion. Sternstunden der neueren Fachgeschichte III”, Berlin, Editura LIT, 2014, p. 136-155.

Lupșan, Karla, „Marea doamnă a lingvisticii romanice – Profesor onorar dr. dr. h. c. mult. Maria Iliescu”, în *Quaestiones Romanicae, Lucrările Colocviului Internațional Comunicare și cultură în Romania europeană* (ediția a IV-a, *Personalități, fenomene și momente în evoluția spațiului romanic*, Timișoara, 2-3 octombrie 2015), Jatepress, Szeged și Editura Universității de Vest, Timișoara, 2016, p. 186-197.

Oancea, Ileana, *Despre noosferă. O construcție a memoriei*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2005.

Popescu, Cecilia Mihaela, *Exprimarea potențialului și a irealului în latină, franceză și română*, Craiova, Editura Universitaria, 2015.

Vleja, Luminița, “Perspectivas recientes en la lingüística románica rumana”, in *Quaestiones Romanicae*, *Lucrările Colocviului Internațional Comunicare și cultură în Romania europeană* (ediția a IV-a, *Personalități, fenomene și momente în evoluția spațiului romanic*, Timișoara, 2-3 octombrie 2015), Jatepress, Szeged și Editura Universității de Vest, Timișoara, 2016, p. 522

Sitografie

http://www.fromisem.ro/CV_ILIESCU%20Maria.pdf